

De autobiografie van Jan Vandenstein

Jan Vandenstein (m.) in zijn
confectie-atelier in Bertem,
1929 (Amsab-ISG)

Het komt zelden voor dat socialistische militanten iets over hun leven geschreven hebben. Het typoscript van de Leuenaar Jan Vandenstein vormt daarop een uitzondering. Hij was al 75 jaar toen hij in 1959 een enigszins rommelige autobiografie schreef die nooit uitgegeven werd. De tekst combineert een aanklacht tegen maatschappelijke wantoestanden en Vandensteens relaas over zijn engagement in de socialistische beweging in Leuven.

Jan Vandenstein werd in 1885 geboren in een groot gezin met twaalf kinderen. Door een klein ongeval, gecombineerd met een slechte verzorging, was hij kreupel geworden. Zijn vader, een liberale aannemer/loodgieter, stierf vijf jaar later aan de loodziekte. Het gezin viel uiteen omdat zijn moeder zich verplicht zag om inwonende dienstmeid te worden. Als zevenjarige werd hij boerenknecht. Na enkele jaren werd hij beter opgevangen, maar pesterijen hielden hem weg van de school en als straatjongen leerde hij de vierde wereld van Leuven kennen. Jan Vandenstein hield er een sterk rechtvaardigheidsgevoel aan over. Bedevaarten – zijn moeder was zeer gelovig – brachten geen genezing, en een operatie verplichtte hem tot een lange herstelperiode met veel tijd voor lectuur en rolletjes in toneelstukken. Als dertienjarige volgde hij een opleiding tot kleermaker.

Via zijn broer, een van de eerste socialistenvan Leuven en bij gelegenheid lijfwacht van die andere pionier, Prosper Van Langendonck, kwam hij in contact met de socialistische beweging en oogstte hij successen in de socialistische toneelkring Excelsior. Hij was als declamator aanwezig op de manifestatie van 18 april 1902, waar de burgerwacht het vuur opende en zes betogers voor het algemeen stemrecht neerschoot. Een twintigtal raakte gewond. Tijdens de daaropvolgende processen werd Jans broer tot twee jaar veroordeeld.

Ook tijdens het volgende grote conflict, de Eerste Wereldoorlog, werd de familie direct getroffen: een schoonbroer sneuvelde aan de Maas en Jan zelf werd gevangen genomen en net niet gefusilleerd. Tijdens de oorlog verkocht hij pacifistische gedichten en droeg die ook voor op steunfeesten voor oorlogsslachtoffers. Na de oorlog werkte hij in verschillende ateliers als uitsnijder van regenmantels, een beter betaalde functie, maar hij zette zich daarom niet minder in voor zijn collega's.

Jan Vandenstein (1e v.l.) tijdens het begraven van oorlogsslachtoffers, mei 1940 (Amsab-ISG)

Jan Vandenstein (r.) en een groep werkweigeraars en gewapende weerstanders, twee dagen na de bevrijding (Amsab-ISG)

Omdat die collega's hem uit angst niet volgden tijdens een staking tegen ritmeverhogingen en chronometrage, werd alleen hij ontslagen.

Dankzij een bemiddelde schoonbroer kon hij van 1927 tot 1930 een confectie-atelier (The Ocean Raincoats in Bertem) leiden waar hij een sociaal beleid voerde. Hierna startte hij een winkel in regenkleding in Leuven. Meteen kon hij ook weer volop militeren in de Belgische Werkliedenpartij (BWP), voornamelijk als toneelleider van Excelsior, als lid van de Anti-Oorlogsliga en als boekhouder van het Werkersverbond, de koepel van de socialistische wijkclubs. Op die manier werd hij ook opgenomen in het Leuvense partijbestuur, en in 1938 werd hij verkozen tot gemeenteraadslid. In 1940 vluchtte hij niet, maar werd weer persoonlijk getroffen toen zijn winkel door de Wehrmacht leeggeroofd werd. Hij zette zich dan in om de hoogste nood te lenigen. Met de door hem beheerde partijkas kon Franz Tielemans de eerste sluikblaadjes uitgeven. Jan speelde ook een rol in het socialistische verzet. Ook na de oorlog bleef hij gemeenteraadslid; hij werd herkozen in 1946 en vierde zijn 25-jarig jubileum in 1964.

Deze autobiografie is interessant door de goede feitelijke beschrijving van politieke gebeurtenissen zoals de manifestatie van 1902, de oorlogsjaren, ... Opmerkelijk zijn ook Vandensteens beschrijving van de Leuvense randfiguren, het beklemmende verslag over een reis in nazi-Duitsland in 1933, de tewerkstelling van gevluchte Bulgaarse communisten (o.m. Dimitrov) in een kledingatelier.

Geïnteresseerden in lokale geschiedschrijving zullen zeker opgetogen zijn met het bijbehorend dagboek dat hij bijhield aan het begin en het einde van de Tweede Wereldoorlog. Hij geeft een minutieuze beschrijving van de gebeurtenissen van 1940, van 10 mei tot 27 juni; samen met pater Krebs organiseerde hij toen een groep van veertien man om oorlogsslachtoffers te bergen en gewonden te vervoeren. Hij hervat zijn dagboek in maart 1944 *“omdat [hij] het voorgevoel heeft dat er weer verschrikkelijke dagen in aantocht zijn”*. Dit deel handelt vooral over de bombardementen op Leuven en over de bevrijdingsdag. Ten slotte weidt hij nog wat uit over zijn passie: toneel en voordracht. Over zijn eigen rol blijft hij eerder bescheiden; hij noemt zichzelf een ‘toneeldilettant’.